

5. Кутіщенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): навч. посіб. / В.П. Кутіщенко. – 2-ге вид. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 128 с.
6. Русалов В.М. О природе темперамента и его месте в структуре индивидуальных свойств человека / В.М. Русалов // Вопросы психологии. – 1985. – № 11. – С. 35-79.
7. Шадських Ю.Г. Психологія і педагогіка: навч. посіб. для студ. вищих навч. Закладів/ Ю.Г. Шадських. – Львів : Магнолія. 2006. – 319 с.

References:

1. Belous, V. V. (1990). *Temperament y deiatelnost [Temperament and activity]*. Piatyorsk [in Ukrainian].
2. Skrypchenko, O.V., Dolynska, L.V., Ohorodniichu, Z.V. et al. (2001). *Vikova ta pedahohichna psykholohiia [Age and pedagogical psychology]*. Kyiv : Prosvita [in Ukrainian].
3. Vitenko, I.S., & Vitenko, T.I. (2008). *Osnovy psykholohii. [Fundamentals of psychology]* (2nd ed., rev.). Vinnytsia: NOVA KNYHA [in Ukrainian].
4. Zaichenko, I.B. (2008). *Pedahohika. [Pedagogy]* (2nd ed.). Kyiv : «Osvita Ukrainy», «KNT», [in Ukrainian].
5. Kutishenko, V.P. (2010). *Vikova ta pedahohichna psykholohiia (kurslektsii) [Age and Pedagogical Psychology (Lecture Course)]* (2nd ed.). Kyiv Tsentru uchbovoi literatury [in Ukrainian].
6. Rusalov, V.M. (1985). *O pryrode temperamentu y eho meste v strukture yndyvudualnykh svoistv cheloveka [On the nature of temperament and its place in the structure of individual human properties]*. Voprosy psykholohyy – Psychology issues, 11, 35-79 [in Ukrainian].
7. Shadskykh, Yu.H. (2006). *Psykholohiia i pedahohika [Psychology and pedagogy]*. Lviv : Mahnoliia [in Ukrainian].

Kozihora M. A. The influence of the younger pupils' temperament on the success of educational activity

The article deals with the main aspects of temperament manifestation during learning activities and its impact on academic performance. Among the traits that determine our personality, we focus in more detail on the innate and those that manifest themselves in the so-called properties of temperament.

If we observe people, we can see that they differ from each other in their behavior: in different ways they express their feelings, react unequally to environmental stimuli. Yes, some differ in behavior, act deliberately, do not show their feelings outwardly, others under the same circumstances are nervous, emotionally excited and explode by a volcano of feelings about minor events. Some are sociable, easy to get in touch with, cheerful, and others, conversely, closed and restrained. And this applies only to outward manifestations, no matter how smart, hardworking, courageous, their aspirations and interests are.

Such individual features are called "temperament" (from the Latin. Temperamentum - the proper ratio of parts). Temperament is the innate (biologically conditioned) and almost invariable property of the human psyche, which determines a person's response to other people and circumstances. Temperament is the basis of character development.

In the system of continuing education of elementary school important functions are laid, the successful implementation of which directly affects the quality of further education of students. Individual personality traits and temperament features are the means of realizing the inner potential of the student in the educational activity of the activity.

The analysis of the psychological and pedagogical literature and the practice of the school work showed that such an important aspect as the influence of temperament on the formation of individual style of educational activity, and its influence on the success of teaching the younger students was not the subject of special study, however, we can say that elementary teachers classes need science-based guidance in this area.

Key words: *temperament, schoolboy, academic achievement, educational activity, individual characteristics, character, early childhood, younger school age.*

УДК 378.4: 614

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.33>

Корж Г. І.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я В МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Обґрунтовано актуальність проблеми розвитку ціннісного ставлення до власного здоров'я у фахівців цивільної безпеки. Проведено аналіз стану наукової розробки проблеми розвитку ціннісного ставлення до здоров'я в майбутніх фахівців. Наголошено на ключовій ролі освіти у формуванні ціннісного ставлення до власного здоров'я в студентській молоді.

Представлено термінологічне значення понять «ціннісне ставлення до здоров'я» та «педагогічні умови». На підставі теоретичного аналізу наукових праць автором визначено і теоретично обґрунтовано такі педагогічні умови формування ціннісного ставлення до здоров'я: розвиток стійкої мотивації в майбутніх фахівців до збереження і зміцнення здоров'я та створення освітнього середовища, сприятливого до здоров'я усіх учасників освітнього процесу.

Виокремлено та розкрито зміст підходів до формування мотивів, переконань і потреб у ціннісному ставленні до здоров'я і здоровому способі життя в майбутніх фахівців цивільної безпеки. Підкреслено роль здоров'язберігаючого освітнього середовища як системи чинників, що впливають на формування особистості майбутнього фахівця, активізацію його самопізнання і саморозвитку. Розкрито структурні компоненти цього середовища: змістовно-технологічний, матеріально-технічний та соціальний. Для реалізації визначеної мети обґрунтовано застосування здоров'язберігаючих освітніх технологій, які детермінують формування соціальної зрілості в майбутніх фахівців, надають можливість реалізувати свій потенціал і при цьому зберегти і зміцнити власне здоров'я.

Акцентовано увагу на низці функцій здоров'язберігаючого освітнього середовища (ціннісно-орієнтаційній, інформаційно-пізнавальній, системо-формульній, організаційно-діяльній), які визначаються стратегічними цілями вишу. У статті підкреслено важливість створення в закладі вищої освіти корпоративної культури здоров'я, яка є відображенням ціннісного ставлення до власного здоров'я кожного учасника освітнього процесу.

Ключові слова: педагогічні умови, фахівці цивільної безпеки, здоров'язберігаючі технології, мотивація на здоров'язбереження, ціннісне ставлення до здоров'я.

Здоров'язбереження є однією з найскладніших проблем, вирішення якої потребує ініціативи на державному рівні. На сьогодні стратегія покращення і зміцнення здоров'я розглядається як медична проблема і зводиться лише до лікування хворих. На жаль, заходи, що можуть позитивно вплинути на стан здоров'я людей (профілактика захворювань, пропаганда здорового способу життя, налаштування на «здорову» поведінку) сьогодні популяризуються явно недостатньо. У вирішенні завдання здоров'язбереження важливим є докладання зусиль усього суспільства і відповідальне ставлення кожної людини до особистого здоров'я та до здоров'я оточуючих.

З-поміж детермінант, що визначають стан здоров'я населення, виділяють соціально-економічне становище, стиль життя, систему надання медичних послуг, генетичні фактори. Проте стан здоров'я залежить не тільки від біологічних факторів, навколишнього та соціального середовища, а й від того, чи становить власне здоров'я людини для неї цінність [9, с. 11].

Культивування цінності здоров'я, прагнення його зберегти і зміцнити постає як педагогічна проблема. Заклади вищої освіти є ідеальним місцем для пропаганди здорового майбутнього та надання підтримки у виробленні власного стилю життя, орієнтованого на здоров'я. Зокрема, в освітньому просторі актуальною є проблема розвитку ціннісного ставлення до здоров'я майбутніх фахівців цивільної безпеки, оскільки здоров'язбереження належить до їхніх професійних компетенцій, що зумовлено особливостями професійно-практичної діяльності – нести відповідальність за створення здорового середовища на робочому місці, стимулювати працівників до безпечної трудової діяльності і поведінки тощо.

Здоров'я студентської молоді як життєво-важлива потреба і як умова професійного становлення привертає увагу багатьох вчених. Різні аспекти розвитку стійкої потреби збереження і зміцнення здоров'я студентства є предметом дослідження І. Авдєєнко, Ю. Бойчука, О. Мартиніва та інших. Проблеми формування здоров'язберігаючого середовища досліджували О. Ващенко, О. Єжова.

Наукові положення про шляхи і методики формування ціннісного ставлення студентської молоді до власного здоров'я та виховання культури здоров'я висвітлені в напрацюваннях Т. Бережної, О. Єжової. Теоретичні аспекти поняття «педагогічні умови» розглядаються в наукових працях О. Дурманенко, Т. Шмоніної та інших. Проблеми впровадження педагогічних умов і технологій та створення здоров'язберігаючого освітнього простору знайшли відображення в працях Н. Башавець; формуванню здоров'язберігаючих компетенцій майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти присвячені роботи Д. Вороніна, Ю. Палічука.

Здійснений аналіз праць дав змогу зробити висновок, що науковці часто вдаються до питань збереження та зміцнення здоров'я студентської молоді, проте досліджень, присвячених проблемі формування ціннісного ставлення до власного здоров'я саме в майбутніх фахівців цивільної безпеки, не проводилось.

Метою статті є обґрунтування педагогічних умов формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в майбутніх фахівців цивільної безпеки.

Засвоєння елементів світової і національної культури з питань здоров'я, життєвих цінностей і норм суспільного життя стає нагальним завданням сучасної освіти. Переорієнтація освіти на формування цінностей, серед яких найвагоміша – цінність здоров'я, схвалена в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, де зазначено, що реформування системи виховання в сучасному освітньому просторі базується на пріоритеті цінностей духовно-морального виховання над матеріально-економічними. Виховна роль освіти – це, насамперед, передання наступним поколінням традиційної духовної ієрархії цінностей, завдяки яким засвоюються найкращі досягнення національної культури [12].

Існує тісний зв'язок між освітою і здоров'ям, оскільки рівень освіти значною мірою визначає рівень грамотності з питань здоров'я. Підтвердженням цієї думки є результати загальнонаціонального дослідження «Індекс здоров'я. Україна» стану здоров'я людей, їхньої поведінки. Щодо самооцінювання власного здоров'я залежно від рівня освіти, то у 2018 році найбільший відсоток тих, хто оцінює своє здоров'я як «погане» (22,5 %) та «посереднє» (50,6 %), склав серед респондентів з початковою або неповною загальною середньою освітою, тоді як серед осіб із повною вищою освітою цей показник становить 5,1 % та 30,7 % відповідно [9, с. 12]. Отже, люди з вищим рівнем освіти краще піклуються про своє здоров'я, роблять вибір на користь здорового способу життя, мають більше шансів отримати хорошу роботу, дбають про профілактику хвороб, а відтак мають якісніше життя. Тому вкрай важливо розвивати в студентській молоді ціннісне ставлення до власного здоров'я, адже сьогоднішні студенти завтра будуть задавати приклад здорової поведінки і життєдіяльності, впливати на формування ціннісних орієнтацій у суспільстві. Особливої уваги в цьому контексті заслуговує професійна підготовка спеціалістів у сфері цивільної безпеки.

Здоров'язбереження є невіддільним складником професійної діяльності фахівців цивільної безпеки, адже вони є носіями здоров'язберігаючих ідей і покликані нести відповідальність за забезпечення

здоров'язберігаючого середовища. Тому їхня професійна підготовка повинна бути орієнтована на розвиток ціннісного ставлення передовсім до власного здоров'я, а відтак до здоров'я оточуючих. Адже здоров'я є основним ресурсом професійної діяльності спеціалістів із цивільної безпеки, показником ефективності фахівця.

В результаті дослідження професійної підготовки фахівців спеціальності «Цивільна безпека» автор виявив низку суперечностей:

1) між обраною професією і відсутністю мотивації працювати за фахом;

2) між високими вимогами до професійної компетенції щодо здоров'язбереження працівників підприємств і недостатньою розробленістю технології здоров'язберігаючої компетентності в системі фахової підготовки у сфері цивільної безпеки;

3) між необхідністю втілення теоретично і методично обґрунтованого здоров'язбереження студентів у процесі професійної підготовки і низьким рівнем готовності вишів до її втілення.

Сьогодні не викликає сумнівів, що професійна підготовка майбутніх фахівців визначеної спеціальності потребує змін, оскільки серед студентів панує легковажне ставлення до дисциплін, які пропагують здоровий спосіб життя і дають настанови молоді на здорову поведінку. Така оцінка цілком зрозуміла, адже в час трансформацій у всіх сферах діяльності підхід до освіти в навчально-категоричній формі вже не викликає позитивного сприйняття, а часто навіть провокує спротив. Цілком зрозуміло, що в такій ситуації виникла необхідність пошуку якісно нових шляхів і підходів з боку педагогів та особистої активності і зацікавленості з боку студентів до формування ціннісних орієнтацій на дотримання здорового способу життя, застосовуючи всі можливі освітні ресурси.

Автор вважає за необхідне перед дослідженням педагогічних умов розвитку ціннісного ставлення до здоров'я з'ясувати суть поняття «ціннісне ставлення до здоров'я». Так, його сутність автор вбачає в усвідомленні особистістю значущості здоров'я, що призводить до позитивних змін у поведінці, направлених на покращення здоров'я. Він поділяє думку О. Єжової [7, с. 63], яка вважає, що ціннісне ставлення до здоров'я – це системне й динамічне психічне утворення особистості на основі сукупності знань про здоров'я, емоційно ціннісну сферу, що обов'язково відображається та реалізується у свідомо обраному способі життя.

Розвиток цінності здоров'я в умовах вищої освіти є результатом дотримання певних педагогічних умов. Автор з'ясує значення поняття «педагогічна умова», вдаючись до досліджень різних науковців. Заслуговує на увагу визначення сутності педагогічних умов Т. Шмоніної. Автор розуміє визначену дефініцію як якісну характеристику основних факторів, процесів і явищ освітнього середовища, для яких притаманні такі характеристики: створюються цілеспрямовано й реалізуються в освітньому середовищі; забезпечують вирішення поставленого педагогічного завдання; сприяють планомірності наукового пошуку та надають можливість перевірки його результатів; позитивно впливають на ефективність і результативність навчально-виховного процесу. Педагогічні умови включають до своєї структури такі компоненти: нормативна база, зміст освіти, матеріально-технічна база, технології навчання, навчально-методичне забезпечення, міжособистісна взаємодія учасників навчального процесу і психологічний мікроклімат [14, с. 68].

На думку О. Дурманенко, педагогічні умови – це особливості організації навчального процесу в навчальному закладі, що детермінують результати виховання, освіти та розвитку особистості, об'єктивно забезпечують можливість їх досягнення [6, с. 136]. Н. Башавець визначає педагогічні умови як обставини, що впливають на формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації, й урахування яких необхідне для підвищення ефективності цього процесу [2, с. 255].

Розуміння педагогічних умов, що сприяють розвитку ціннісного ставлення до особистого здоров'я, автор дослідження трактує як поєднання обставин, заходів та методів навчання, що впливають на структуру навчально-виховного процесу, враховуючи при цьому потреби, інтереси та можливості особистості, змінюючи світогляд майбутнього фахівця на користь здоров'я.

У результаті аналізу наукової літератури та наукового пошуку було визначено, що формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в майбутніх фахівців цивільної безпеки буде ефективним за таких педагогічних умов:

1) розвиток *стійкої мотивації* студентів до збереження та зміцнення здоров'я та набуття грамотності з питань здоров'я;

2) створення *освітнього середовища*, сприятливого до здоров'я всіх учасників освітнього процесу.

Для більшої результативності впливу визначених педагогічних умов автор пропонує визначити їх очікуваний результат:

1) стати підґрунтям саморозвитку і самореалізації;

2) сприяти формуванню свідомості, налаштованої на здоров'язбереження;

3) охопити здоров'язбереженням всіх учасників освітнього процесу.

Розвиток стійкої мотивації на здоров'язбереження – перша і найважливіша педагогічна умова розв'язання порушеної автором проблеми. Щоб обґрунтувати її важливість, доречно з'ясувати поняття «мотив» і «мотивація».

Головним рушієм усвідомленої діяльності є мотив. Мотив – це складне психологічне утворення, яке спонукає до свідомих дій, вчинків та виступає їх базисом, підґрунтям [8, с. 68]. Мотивом може бути як сукупність певних умов, що спонукають до активності, так і предмет чи об'єкт, який визначає вибір напряму

діяльності, а також усвідомлена причина, що зумовлює її вибір. Здебільшого на поведінку людини впливає сукупність мотивів, де одні мотиви відіграють головну роль, інші – другорядну. Мотиви поділяються на соціально, особистісно і професійно значимі; позитивні і негативні; визначаються знаннями, переконаннями, установками, потребами і інтересами, сукупний вплив яких сприяє формуванню мотиваційної діяльності особистості [8, с. 344]. Систему мотивів, що визначає тип діяльності чи поведінки, називають мотивацією. В науковій літературі термін «мотивація» (з лат. «movere» – рухаю) сприймається не тільки як система мотивів, а як спонукання до дії, що призводить до якісного результату, як низка чинників, що впливають на поведінку. На думку автора, мотивація є складним утворенням, що інтегрує в собі мотиви, спрямованість до певних дій, потребу в формуванні тих чи інших особистісно-професійних якостей.

Вагоме значення мають положення психолога А. Маслоу, який трактує це поняття як процес спонукання особистості до задоволення потреб [11, с. 42]. Науковець запропонував ієрархічну модель (піраміду) класифікації мотивів з огляду на потреби: 1) фізіологічні потреби; 2) потреби безпеки; 3) потреби в соціальних зв'язках; 4) потреби самоповаги; 5) потреби самоактуалізації.

Доречно зауважити, що здоров'я можна розглядати як наскрізну потребу, при не задоволенні якої інші зменшуються у своєму значенні. Потреба здоров'я мотивує піклуватись про нього, дотримуватись здорового способу життя. Мотивація на здоровий спосіб життя – це система ціннісних орієнтацій, внутрішніх спонук до збереження, відновлення і зміцнення здоров'я [13]. Критеріями формування позитивної мотивації на здоров'язбереження молоді на рівні фізичного здоров'я можна вважати прагнення до фізичної досконалості, ставлення до власного здоров'я як до найвищої соціальної цінності, фізична розвиненість, загальна фізична працездатність, загартованість організму, дотримання раціонального режиму дня, виконання вимог особистої гігієни, правильне харчування [13].

При формуванні мотивації до здоров'язбереження необхідно застосовувати підходи, які відповідають зацікавленням студентської молоді, їхньому фізичному і психічному стану. Ефективно впливати на стан здоров'я молоді не можливо без зміни їхнього способу життя, при цьому дотримуючись вікового підходу. У студентів перших років навчання здоров'я має найменшу особисту цінність, адже в здоровій молодій людині немає потреби щось змінювати щодо свого здоров'я. Для підтримання здоров'я потрібні глибокі знання, стійка мотивація й усвідомлення, що здоров'я є непостійною величиною і, якщо про нього не піклуватись, то його стан із часом погіршиться. Проте, неможливо примусити студента системно опановувати способи і прийоми збереження і зміцнення здоров'я. Придатними можуть бути лише такі шляхи, які стимулюють студента опосередковано, активізують його як суб'єкта свого інтелектуального і професійного становлення, розвитку й саморозвитку [2, с. 15–16].

В межах діяльного підходу орієнтування студентів із початку навчання в закладі вищої освіти на фізичну активність та турботу про власне здоров'я, формуючи при цьому їх дієву позицію, сприятиме виробленню мотивації до здоров'язбереження. Комплексний підхід передбачає поєднання активної здоров'язберігаючої діяльності з проведенням спецкурсів, тематичних лекцій, лекцій-бесід, практичних занять із використанням оздоровчих технологій, соціально-педагогічних та просвітницьких тренінгів, що підвищують обізнаність студентів із питань здоров'я, допомагають керувати власними емоціями і поведінкою, пізнавати себе. Такий досвід оздоровчої діяльності трансформуються в підвищення сприйняття інформації, яка зацікавила, а згодом – у формування потреби в знаннях, уміннях і навичках здоров'язбереження, розвиток в особистості свідомого, вмотивованого ціннісного ставлення до здоров'я.

Формування мотивації до здоров'язбереження в майбутніх фахівців цивільної безпеки автор пропонує розглядати з урахуванням принципів професійної самореалізації та створення позитивного емоційного стану.

Молода людина, що обрала визначений фах, прагне професійно само реалізуватися і зайняти гідне місце в фаховій спільноті. Для фахівця з цивільної безпеки, який у своїй професійній діяльності відповідальний за збереження життя і здоров'я людини в професійному середовищі, ціннісне ставлення до здоров'я є професійно значимою особистісною якістю. Тому бажання опанувати обраний фах зумовлює професійний інтерес до власного здоров'я.

Наявність емоційно-позитивної установки є важливою детермінантою формування потреби піклуватися про здоров'я. Саме емоційні процеси є передумовою людської активності, складають енергетичну основу діяльності, є її мотиваторами. Створення позитивного психологічно-емоційного клімату в умовах навчального закладу сприяє формуванню потреби вести здоровий спосіб життя, дбати про своє здоров'я і оточуючих. Без задоволення своїм навчанням складно сформувати найвищий усвідомлено-рефлексивний рівень мотиваційної готовності, за якої провідну роль відіграють цінності саморозвитку, професійного самовизначення й самореалізації [8, с. 198]. Наприклад, акцентування уваги на руховій активності в студентів 1–2 років навчання сприяє отриманню задоволення від занять спортом, сприяє виникненню потреби самоутвердження, а відтак – активізації інтелектуального й емоційного розвитку. В свою чергу, переживання позитивних емоцій дає змогу подивитися на визначену проблему під іншим кутом і таким чином знайти правильне рішення, а також допомагає позбутися негативних звичок.

Стійка мотивація на здоров'язбереження в майбутнього фахівця стимулює внутрішнє бажання зростати на професійному і особистісному рівні. Для оцінки ефективності формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у молоді О. Мартинівим виокремлено низку критеріїв [10, с. 102]:

- на рівні фізичного здоров'я: прагнення до фізичної досконалості, ставлення до власного здоров'я як до найвищої соціальної цінності, фізична розвиненість, загальна фізична працездатність, загартованість організму, дотримання раціонального режиму дня, виконання вимог особистої гігієни, правильне харчування;
- на рівні психічного здоров'я (психологічного комфорту): відповідність пізнавальної діяльності календарному віку, розвиненість довільних психічних процесів, наявність саморегуляції, адекватна самооцінка, відсутність акцентуацій характеру та шкідливих поведінкових звичок;
- на рівні духовного здоров'я: узгодженість загальнолюдських та національних морально-духовних цінностей, наявність позитивного ідеалу, працелюбність, відчуття прекрасного у житті, в природі, у мистецтві;
- на рівні соціального здоров'я (соціального благополуччя): сформована громадянська відповідальність за наслідки нездорового способу життя, позитивно спрямована комунікативність, доброзичливість у ставленні до людини, здатність до самоактуалізації, саморегуляції, самовиховання.

Особливий характер професійної діяльності майбутніх фахівців цивільної безпеки дозволяє виокремити критерії позитивної мотивації і на професійному рівні: розвинена готовність до здоров'язберігаючої діяльності та відповідальність не лише за особисту безпеку, а за безпеку оточуючих. Таким чином, активна здоров'ятворча діяльність молоді спонукається мотивами, що визначають її направленість.

Підґрунтям для формування ціннісного ставлення до здоров'я в студентській молоді є створення здоров'язберігаючого освітнього середовища. В основі формування такого середовища стоїть ідеологія навчального закладу, в якій закладено пріоритет здоров'я всіх учасників освітнього процесу.

Здоров'язберігаюче освітнє середовище створюється внаслідок інтеграції навчально-виховних взаємодій вищого навчального закладу з метою якісного перетворення реального середовища життєдіяльності сту-

дентів у сприятливе середовище для розвитку їхнього сутнісного потенціалу та індивідуалізації, формування нової стратегії здоров'язберігаючої поведінки особистості, ціннісного ставлення до здоров'я оточуючих [1, с. 294].

Освітнє середовище вишу як система чинників, що впливають на формування особистості майбутнього фахівця прямим чи опосередкованим способом, виступає каталізатором пізнавальної активності студента, активації його самопізнання і саморозвитку. Чим більше студент використовує можливості середовища, тим успішніше відбуваються процеси його вільного й активного саморозвитку, оскільки особистість водночас стає і творцем, і продуктом свого середовища [1, с. 292].

У контексті дослідження заслуговує на увагу підхід низки науковців

Рис. 1. Здоров'язберігаючі освітні технології

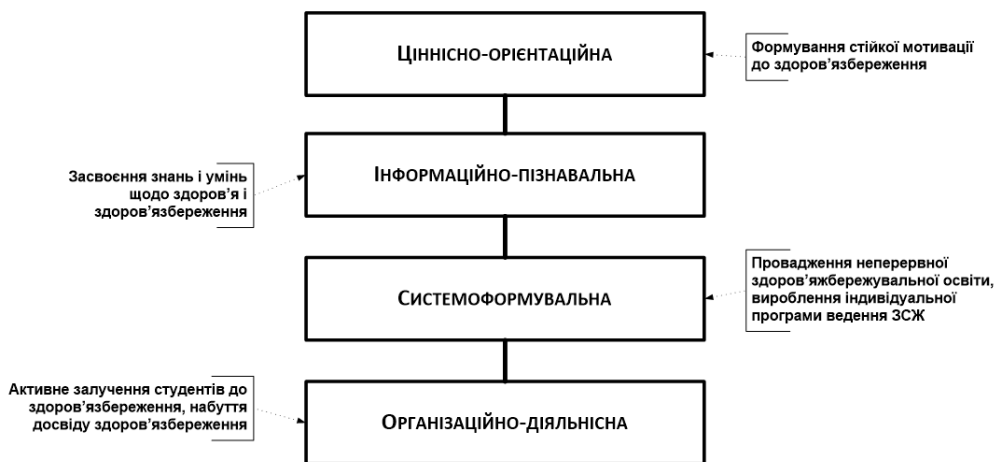

Рис. 2. Функції здоров'язберігаючого освітнього середовища ВНЗ

(О. Єжової [7, с. 151], О. Ващенко, Т. Бережної [15, с. 84]), які запропонували структурування здоров'язберігаючого середовища на три компоненти: змістовно-технологічний, матеріально-технічний та соціальний. Змістовно-технологічне наповнення здоров'язберігаючого освітнього простору пов'язане із впровадженням в освітній процес здоров'язберігаючих технологій (рис. 1), як забезпечення оптимальних умов життєдіяльності кожного студента, викладача і співробітника вишу, їх успішної адаптації до навчально-виховного процесу на психологічному, фізіологічному, соціальному рівнях.

Означені технології трактуються науковцями [3, с. 38] як комплексна характеристика умов виховання й навчання, що дозволяє зберігати наявний стан і нарощувати вищий рівень здоров'я, формувати навички здорового способу життя, здійснювати моніторинг показників індивідуального розвитку, прогнозувати можливі зміни здоров'я та проводити відповідні психолого-педагогічні, корегувальні, реабілітаційні заходи з метою забезпечення успішної навчальної діяльності, поліпшення якості життя суб'єктів освітнього середовища.

Реалізація визначених педагогічних технологій формує соціальну зрілість у майбутніх фахівців, надає їм можливість реалізувати свій потенціал і при цьому зберегти і зміцнити власне здоров'я.

Важливу роль в організації і результативному функціонуванні здоров'язберігаючого середовища відіграє його соціальний компонент – дієва співпраця між адміністрацією закладу освіти, студентами і викладачами, які разом творять корпоративну культуру здоров'я. Комунікація між усіма учасниками навчально-виховного процесу впливає на формування культури здоров'я особистості, що проявляється не лише в здорових звичках молодшої людини, а й визначає спосіб її буття. Зв'язуючим елементом у триаді «здоров'я – здоровий спосіб життя – культура здоров'я» є ціннісне ставлення до здоров'я [4, с. 12]. Культура здоров'я є відображенням сформованості ціннісного ставлення до здоров'я, рівня грамотності з питань здоров'я, вміння застосувати здоров'язберігаючі знання на практиці, що визначає готовність здійснювати професійну діяльність передусім фахівцями цивільної безпеки.

На основі узагальнення найбільш значимих поглядів науковців (А. Авдєєвої, Ю. Бойчука) щодо впливу освітнього середовища на формування відповідального ставлення до здоров'я автор робить висновок, що освітнє середовище може змінюватися залежно від стратегічних цілей вишу за допомогою педагогічних засобів і технологій; освітнє середовище виконує низку функцій, які детермінують формування в студентів ціннісного ставлення до здоров'я (рис. 2).

Визначені функції освітнього середовища уможливають розвиток ціннісного ставлення до здоров'я як до найважливішої особистісної і загальнолюдської цінності. Важливим складником здоров'язберігаючого освітнього середовища є матеріально-технічна база навчального закладу. Створення оптимальних умов навчально-виховного процесу, дотримання санітарно-гігієнічних вимог до середовища проживання студентів у студмістечках, умов для організованого відпочинку і дозвілля, організація профілактичних медичних оглядів та моніторинг стану здоров'я, оснащення залів для занять із фізичного виховання та спорту – це заходи, які передбачені в освітньому просторі вишу по замовчуванню.

Важливою формою зміцнення здоров'я є фізкультурно-оздоровча діяльність, яка вимагає просторово-предметної достатності в оснащенні приміщень для занять спортом. Якщо в інфраструктурі навчального закладу є стадіон для занять легкою атлетикою, зал для спортивних ігор, футбольне, волейбольне і баскетбольне поле з відповідним покриттям, басейн, тенісні корти, тренажерні зали з сучасним обладнанням, то такий навчальний заклад є ідеальним середовищем для впровадження профілактичних програм, орієнтованих на зміцнення фізичного здоров'я студентської молоді. Але здебільшого умови для занять фізичною активністю і спортом, якщо вони є, то знаходяться поза межами навчальних корпусів вишу, а це створює деяку просторову незручність. Облаштування в навчальних корпусах рекреаційних зон, оснащених новітнім устаткуванням і сучасними тренажерними, дасть змогу студентам під час так званих «вікон» між заняттями чи після занять займатися руховою активністю. Можна зробити припущення, що такий підхід підвищить інтерес студентів до занять спортом, відтак забезпечить хорошу спортивну форму і сформує в майбутніх фахівців фізичну готовність до професійно значущих видів діяльності.

Здоров'я людини, її працездатність, активне розумове та фізичне довголіття залежать від правильного та повноцінного харчування. Харчування повинно бути організоване таким чином, щоб воно забезпечувало нормальний розвиток та злагоджену роботу всього організму. В Україні існує проблема порушень харчової поведінки в студентському середовищі. Спостерігається низький рівень їх обізнаності з питань здорового і раціонального харчування. Для розробки заходів, що покращать ситуацію з харчуванням студентів, необхідно з'ясувати причини, що призводять до такого стану. Очевидно, що існує недостатня кількість пунктів прийому їжі, не завжди ці пункти є такими, що відповідають вимогам санітарії і відсутні можливості здорово харчуватись. Автор пропонує додати до вже існуючого раціону альтернативне харчування, яке принесе користь здоров'ю. Таким чином, у студентів буде вибір між «модними» ненатуральними продуктами і здоровим харчуванням, що дасть можливість молоді краще дбати про власне здоров'я і виробляти правильні харчові навички.

Висновки. Ціннісне ставлення до здоров'я є визначальною особистісною і професійно значимою якістю майбутніх фахівців цивільної безпеки. Педагогічні умови формування необхідної якості охоплюють розвиток стійкої мотивації на дотримання здорового способу життя, створення здоров'язберігаючого

освітнього середовища та матеріально-технічного забезпечення заходів здоров'язбереження. Реалізація здоров'язберігаючих освітніх технологій є вирішальним у формуванні вмінь і навичок здорового способу життя і розвитку ціннісного ставлення до власного здоров'я і оточуючих. Перспективи подальших досліджень з цієї проблематики будуть пов'язані з формуванням здоров'язберігаючої компетентності в майбутніх фахівців цивільної безпеки.

Використана література:

1. Авдєєнко І. М. Культура здоров'я студентів та середовищний підхід до її розвитку в умовах вищого навчального закладу // Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с.
2. Башавець Н. А. Теоретико-методичні засади формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації студентів вищих економічних навчальних закладів : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Башавець Наталія Андріївна. Одеса, 2012. 556 с.
3. Бережна Т. І. Здоров'язбережувальні педагогічні технології – важливий складник здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього навчального закладу // Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки. 2014. № 2. С. 35–39.
4. Бойчук Ю. Д. Сучасні підходи до розуміння сутності здоров'я людини та суміжних із ним понять // Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с.
5. Ващенко О. М. Формування здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього навчального закладу: Теоретичний аспект. О. М. Ващенко, Т. І. Бережна / О. М. Ващенко, Т. І. Бережна // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2016. Вип. 20(1). С. 77–89. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2016_20%281%29_10.
6. Дурманенко О. Теоретичний аналіз поняття «педагогічні умови» в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі / О. Дурманенко. 2012. № 7(90). С. 135–138.
7. Єжова О. О. Формування ціннісного ставлення до здоров'я в учнів професійно-технічних навчальних закладів : монографія / О. О. Єжова. Суми : МакДен, 2011. 412 с.
8. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. СПб : Питер, 2002, 512 с.
9. Індекс здоров'я. Україна – 2018: Результати загальнонаціонального дослідження / Укл. Степурко Т. Г. та інші. Київ, 2018. 172 с.
10. Мартинів О. Аналіз стану готовності студентів до здорового способу життя як показника культури здоров'язбереження / Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота, 2013. Вип. 28. С. 100–103.
11. Маслоу А. Г. Мотивация и личность [Текст] / А. Г. Маслоу. СПб : Евразия, 1999.
12. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. – Режим доступу: http://oneu.edu.ua/wpcontent/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf.
13. Носко М. О. Формування здорового способу життя : навчальний посібник / М. О. Носко, С. В. Грищенко, Ю. М. Носко. К. : МП Леся, 2013. 160 с.
14. Овчинникова О. Н. Старшие подростки: мотивационная готовность к учебе и познанию: в поиске оптимальных условий / О. Н. Овчинникова, Т. М. Чурекова // Народное образование. 2010. № 2. С. 195–199.
15. Шмоніна Т. А. Сучасні підходи до розуміння поняття «Педагогічні умови» // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Херсон : ХДУ, 2011. Вип. 59. С. 65–69.

References:

1. Avdieyenko I. M. (2017). Kultura zdorovia studentiv ta sere dovvyshchniy pidkhid do yiyi rozvytku v umovakh vyshchoho navchalnoho zakladu [Student Health Culture and Environmental Approach to its development under the conditions of Higher Educational Establishment]. Zahalna teoriya zdorovia ta zdoroviazberezhennia – General Theory of Health and Health. Kharkiv : Vyd. Rozhko S. H. [in Ukrainian].
2. Bashavets N. A. (2012). Teoretyko metodychni zasady formuvannia kultury zdoroviazberezhennia yak svitohliadnoyi oriyentatsiyi studentiv vyshchyykh ekonomichnykh navchalnykh zakladiv [Theoretical and methodological foundations of health saving culture formation as a worldview orientation of students of higher economic educational establishments] Doctor's thesis. Odesa [in Ukrainian].
3. Berezhna T. I. (2014). Zdoroviazberezhuvalni pedahohichni tekhnolohiyi – vazhlyva skladova zdoroviazberezhuvalnogo sere dovvyshcha zahalnoosvitniogo navchalnoho zakladu [Health-saving pedagogical technology is an important component of the health-saving environment of a general secondary establishment] Naukovi zapysky – Proceedings, NDU imeni M. Hoholia. Seriya: Psykholoho-pedahohichni nauky, 2, 35–39 [in Ukrainian].
4. Boichuk Yu. D. (2017). Suchasni pidkhody do rozuminnia sutnosti zdorovia liudyny ta sumizhnykh z nym poniat [Modern approaches to understanding the essence of human health and related concepts]. Zahalna teoriya zdorovia ta zdoroviazberezhennia – General Theory of Health and Health Saving. Kharkiv: Vyd. Rozhko S. H. [in Ukrainian].
5. Vashchenko O. M. (2016). Formuvannia zdoroviazberezhuvalnogo sere dovvyshcha zahalnoosvitniogo navchalnoho zakladu [Formation of health-saving environment of a general secondary establishment] Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditey ta uchnivskoyi molodi – Theoretical-methodical problems of children upbringing and pupils youth, 20(1), 77–89. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2016_20%281%29_10 [in Ukrainian].
6. Durmanenko O. (2012). Teoretychniy analiz poniattia «pedahohichni umovy» v konteksti monitorynhu vykhovnoyi roboty u vyshchomu navchalnomu zakladi [Theoretical analysis of the concept of «pedagogical conditions» in the context of educational work monitoring at higher educational establishment] Molod i rynek – Youth and the market, 7(90), 135–138 [in Ukrainian].
7. Yezhova O. O. (2011). Formuvannia tsinnisnogo stavlennia do zdorovia v uchniv profesiyno-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [Formation of value attitude towards health among students of vocational establishments]. Sumy : MakDen [in Ukrainian].
8. Ilyin E. P. (2002). Motyvatsiya i motyvy [motivation and motives]. SPb : Pyter, 512 [in Russian].
9. Stepurko T. H. (Eds.). (2018). Indeks zdorovia. Ukraina – 2018: Rezultaty zahalnonatsionalnoho doslidzhennia [Health Index. Ukraine – 2018: Results of a nationwide survey]. Kyiv, 172 [in Ukrainian].

10. Martyniv O. (2013). Analiz stanu hotovnosti studentiv do zdorovoho sposobu zhyttia yak pokaznyka kultury zdoroviazberezhennia [Analyzing students' state of readiness for a healthy lifestyle as an indicator of a health culture] Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pedagogika. Sotsialna robota – Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: Pedagogy. Social work, 28, 100–103[in Ukrainian].
11. Maslou A. H. (1999). Motyvatsiia i lychnost [Motivation and personality]. SPb : Evraziia [in Russian].
12. Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na 2012–2021 roky [National Strategy for the Education Development in Ukraine for the period 2012-2021]. Ministerstvo osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy – Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine Retrieved from http://oneu.edu.ua/wpcontent/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf [in Ukrainian].
13. M. O. Nosko, S. V. Hryshchenko, Yu. M. Nosko (2013). Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia : navchalnyi posibnyk [Building a healthy lifestyle]. Kyiv : MP Lesia [in Ukrainian].
14. Ovchynnykova O. N. (2010). Starshye podrostky: motyvatsionnaia hotovnost k uchiobe y poznaniyu: v poyske optimalnykh uslovyi [Older youngsters: motivational readiness for study and cognition: in the search for optimal conditions] Narodnoe obrazovanye. Public education, 2, 195–199 [in Russian].
15. Shmonina T. A. (2011). Suchasni pidkhody do rozuminnia poniattia «Pedagogichni umovy» [Modern approaches to the understanding of the notion «Pedagogical conditions»] Pedagogichni nauky – Pedagogical sciences. Kherson : KhDU, 59, 65–69 [in Ukrainian].

Korzh H. I. Pedagogical conditions of the development of value-based attitude towards health by future civil security professional

The article substantiates the relevance of the problem of a value attitude development towards one's own health by civil security professionals. The analysis of the scientific elaboration state of the development problem of value attitude towards health by the future professionals is carried out. Emphasis is placed on the key role of education in shaping the value of one's own health by student youth. The terminological meaning of the concepts of «value attitude towards health» and «pedagogical conditions» is presented.

On the basis of the scientific works theoretical analysis, the author has identified and theoretically substantiated the following pedagogical conditions of value attitude formation towards health: development of sustainable motivation by future professionals for preservation and strengthening of health as well as educational environment creation favorable to health of all participants of the educational process.

The content of approaches to the formation of motives, beliefs and needs for the value attitude towards health and healthy lifestyles by the future civil security professionals is highlighted and disclosed. The role of the health-saving education environment as a system of factors influencing the formation of the future professional's personality, enhancing his / her self-knowledge and self-development is emphasized.

Structural components of the health saving environment are disclosed, namely content-technological, material-technical and social. To achieve this goal, use of health-saving educational technologies is justified that determine the formation of social maturity by future professionals, provide the opportunity to reach their potential while maintaining and enhancing their own health. The attention is focused on a number of functions of the health saving education environment (value-oriented, informative-cognitive, system-forming, organizational-active), which are determined by the higher educational establishments strategic goals. The article emphasizes on the importance of the health corporate culture creation at higher educational establishment, which is a reflection of the value attitude towards own health of each participant in the educational process.

Key words: pedagogical conditions, civil security professionals, health-saving technologies, motivation for health-saving, values-based attitude towards health.

УДК 378.011.3–051:373.3091.212–026.15–027.1(043.5)
DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.34>

Корольова Л. М.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ДО РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті висвітлено концептуальні засади педагогічного впливу на процес підготовки майбутніх учителів початкових класів Нової української школи до розвитку креативних здібностей молодших школярів. Наголошено на тому, що вища освіта повинна мати свою конкретну методологічну основу. Її фундаментом є цілісна система теоретико-методичних концептуальних засад педагогічного впливу. Окреслено пошуки можливостей оновлення теоретико-методичних засад підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи.

З'ясовано, що конструювання системи концептуальних засад педагогічного впливу на процес підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи здійснено на основі взаємопов'язаних принципів.

Визначено сили, які зумовлюють продуктивне та дієве проходження процесу підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи: реалізація нової місії вчителя початкових класів у проєкції освітніх тенденцій Нової української школи; психолого-педагогічні закономірності розвитку молодшого школяра як суб'єкта креативного впливу педагога; гуманізація освіти; тьюторство.

Звернено увагу на те, що посилення підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи залежить від багатьох чинників, зокрема від того, наскільки